

De la vida normal: Ballbona, Mas Craviotto i Rooney



Carles Montpart Tura

Tanquem les col·laboracions d'aquesta temporada amb la recomanació de tres novel·les recents que han obtingut tant l'aprovació dels lectors com de la crítica, que els ha atorgat premis de gran prestigi. Els autors són joves —un d'ells molt jove— i tenen el denominador comú d'enfrontar-se literàriament a vides que podríem qualificar de “normals”, cosa que no vol dir, és clar, que no ens siguin presentades amb una profunditat que revela la gran complexitat de l'existència humana.

De periodisme i la poesia a la novel·la

Anna Ballbona (Montmeló, 1980), escriptora i periodista, és la darrera guanyadora del cinquè Premi Llibres Anagrama de Novel·la amb l'obra *No soc aquí* (Anagrama, 2020). Es tracta d'un dels premis més prestigiosos que es concedeix a novel·les inèdites i que en les anteriors convocatòries van guanyar Irene Solà (2019, amb *Canto jo i la muntanya balla*), Lluïcia Ramis (2018, amb *Les possessions*), Tina Vallès (2017, amb *La memòria de l'arbre*) i Albert Forns (2016, amb *Jambalaia*). Tant de l'obra d'Irene Solà com de la de Lluïcia Ramis ja en vam parlar en el seu moment des d'aquestes pàgines (podeu veure'n els articles als números 85 i 67, respectivament) ja que les dues novel·les van esdevenir uns grans èxits de vendes i de crítica.

En la primera convocatòria d'aquest premi, Anna Ballbona ja havia quedat finalista amb la seva primera novel·la, *Joyce i les gallines* (Anagrama, 2016), una obra en què l'autora, a través del personatge de la Dora, una periodista d'informació municipal, reflexionava sobre les incerteses i les paradoxes a les quals ens hem d'enfrontar per donar un

cert sentit a la nostra existència. Anteriorment, Ballbona havia publicat els poemaris *Conill de gàbia* (LaBreu, 2012) i *La mare que et renyava era un robot* (Galerada, 2008, Premi Amadeu Oller 2008).

Com a periodista, Ballbona escriu amb regularitat al diari *Ara*, les revistes *El Temps* i *Serra d'Or*, i més ocasionalment a les



revistes *L'Avenç*, *Barcelona Metròpolis*, *Revista de Catalunya* i al magazine digital *Ctxt*. És també col·laboradora del programa de literatura de Catalunya Ràdio *Ciutat Maragda* i del programa d'actualitat *El Balcó* de SER Catalunya. Abans havia treballat als diaris *El PuntAvui* i *EL 9 NOU* del Vallès Oriental.

Història d'un desarrelament

A *No soc aquí* Anna Ballbona ens presenta la vida de la Mila, una dona nascuda a finals dels anys 70, filla de pagesos, que arran del seu embaràs decideix posar ordre a la seva vida a través de l'escriptura: "Escriure tots aquests records m'ha endreçat, m'ha fet posar els peus una mica més a terra. He fet una operació més completa que el desembaràs de la casa dels avis" (p. 223), dirà cap al final de la novel·la. El resultat serà un relat en primera persona que, mitjançant la tècnica del manuscrit trobat, servirà a la seva filla per fer-se càrrec d'una



Anna Ballbona

història familiar en gran part desconeguda. La Mila —i aquí el nom no és casual: la referència a la protagonista de *Solitud*, de Víctor Català, és evident— encetarà un procés de reconeixement, i de distanciament alhora, de les pròpies arrels que anirà des de la infantesa i primera joventut en una població emmarcada per un polígon, l'autopista i un cementiri, fins a la feina en una editorial, passant per la formació a la universitat i per un frustrat període d'estudis a París. L'estranyesa inicial de la protagonista pel fet de créixer en un entorn fronterer, que de fet no és ni rural ni plenament urbà, s'accentuarà amb el contacte amb Barcelona: "Jo anava a les palpentes per aquells carrers, amb una desorientació i un deixar-me portar que em va durar anys. Sort que després de serpentejar pel Gòtic tothom havia d'agafar el metro o els ferrocarrils a plaça Catalunya i em sentia salvada per fer el camí de tornada" (p. 142). Aquesta sensació arribarà al seu punt culminant amb la decepció de l'"estavellada parisenca" (p.

182). Ballbona no posa noms als escenaris principals de la novel·la, però a qualsevol lector del Vallès li és impossible no associar-los amb el Montmeló on ha nascut l'autora, amb Granollers (la Ciutat del Costat) la Fonda Europa (la Fonda Continental) o identificar clarament l'al·lusió al mercat de Canovelles.

La Mila, que ja des de petita s'ha sentit desubicada ("Durant molt de temps vaig pensar que era adoptada i no s'atrevien a dir-m'ho", p. 15), anirà trobant les claus d'aquesta sensació de desarrelament en les històries i els personatges de la seva infantesa, des dels membres de la pròpia família fins a d'altres personatges que l'han acompanyada en el seu procés de creixement. Pel que fa als progenitors, ens trobarem amb un pare que sosté un comportament anacrònic, en el sentit que malgrat que ja no treballa el camp segueix actuant amb paràmetres d'una vida ja superada, i una mare que, per contrast, es mostra molt més comprensiva i oberta. La Mila ho veu així: "El pare representava —i



a fe que s'hi esforçava— l'últim espècimen d'un temps extingit, d'unes maneres instal·lades en un búnquer. Quan jo rebatia que em calia la bombeta encesa per llegir, la conversa acabava així: —Qui mana aquí? No hi havia res més a parlar. D'aquí deuen venir els meus anticossos a la nefasta rutina" (p. 31). Abans, en canvi, havia dit el següent: "La mare ha tingut la virtut de no fer mai grossos els problemes. Els ha passat i avall. Ara espero una criatura, no sé si això ho sabré fer" (p. 21).

D'altra banda, la figura de l'avi, de la tia conca, d'en Pau l'Esquilador, o la magnífica construcció que fa Ballbona de les visites al guaridor anomenat l'Home d'Allà Dalt, proporcionen al relat un cert aire mític i fantàstic que encaixa a la perfecció amb la intenció narrativa de suggerir un món sovint fet més d'incerteses que de veritats absolutes.

Un dels elements més destacats, al meu entendre, del llibre és la capacitat de l'escriptora de bastir una història a través d'un llenguatge sobri, finament irònic, i plenament arrelat en el que Natalia Ginzburg en va dir el "lèxic familiar", aquell conjunt de maneres de dir, de paraules i d'al·lusions que ens fixen a una tradició i a un entorn concrets. La mirada de Ballbona, però, no és gens nostàlgica sinó més aviat el contrari: hi ha una voluntat d'assumir un passat familiar que en molts aspectes ha estat castrador, per projectar-se cap a un futur en què, malgrat les incerteses, la protagonista pren les regnes del seu destí. En un moment determinat la Mila ho expressa així: "Em torna al cap la idea del solatge negatiu que m'he d'espolsar. Potser, i per ser més exactes, i en honor al

rodet de fotos extraviat quan era una nadó, he de revelar el meu negatiu i espolsar-me'l. Ho farem així, Per això continuo omplint pàgines a la nit" (p. 102).

Un premi per a un autor jove

Un altre premi de prestigi en el marc de les lletres catalanes és el Premi Documenta per a textos inèdits de prosa narrativa literària. En aquest cas es tracta d'un guardó amb molta més història —el concedeix la llibreria Documenta des de l'any 1980— i al qual només s'hi poden presentar autors que no hagin complert els 35 anys. És, per tant, una magnífica plataforma per donar a conèixer nous valors entre les generacions més joves. En la nòmina de guanyadors hi ha escriptors avui ja plenament consolidats com Jordi Coca, Lluís Anton Baulenas, Vicenç Villatoro, Alfred Bosch, Toni Sala, Vicenç Pagès, Sebastià Alzamora, Melcior Comas, Víctor García Tur, Jordi Nopca o Irene Solà, entre d'altres. Curiosament, però, el premi va quedar desert en la convocatòria de l'any passat. El darrer guardonat, per tant, és el de l'any 2018, que va ser el jove estudiant de filologia catalana Xavier Mas Craviotto (Navàs, 1996) per la novel·la *La mort lenta* (L'Altra Editorial, 2019).

Mas Craviotto va rebre el premi amb 22 anys, encara cursant la carrera, i va esdevenir el guardonat més jove de tota la història del Documenta. En un entrevista a *Surtdecasa.cat*, i preguntat per la sensació que va tenir quan va saber la notícia, encaixava aquest fet així: "La veritat és que és una mena de barreja de felicitat i vertigen. És un premi que respecto molt, perquè l'he anat seguint i



té un palmarès de guanyadors que admiro profundament. A més, la novel·la serà editada per l'Altra, una editorial que m'agrada especialment, amb un catàleg que impressiona".

Malgrat aquesta joventut, Mas Craviotto ja presentava un currículum prometedor, ja que als 17 anys havia quedat finalista del Premi Literari Jordi Sierra i Fabra d'Espanya i Llatinoamèrica amb la novel·la *Lágrimas en el espejo*, i havia obtingut el Premi Gabriel Ferrater d'Òmnium Cultural Baix Camp 2017 amb el poemari *Phosphorus i Hesperus* i el Primer Certamen Art Jove Salvador Iborra amb el recull *Renills de cavall negre* (Viena Edicions, 2019). A part d'haver col·laborat gràcies a una beca amb el Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona, Mas Craviotto és cofundador de "Com ho diria", una plataforma digital especialitzada en l'argot juvenil del

català col·loquial i modera diversos clubs de lectura.

Una opera prima sorprenent

La mort lenta ens presenta la història de l'Aram i la Lena, dos germans que viuen junts en un pis al barri de Sants des que els pares van morir en un accident. L'Aram és introvertit i molt reflexiu mentre que la Lena és més activa i evita anar més al fons de les coses. L'arribada al pis de la Laia, la noia amb qui l'Aram havia sortit durant dos anys, però, trencarà un equilibri en la relació entre els dos germans que es demostrarà que no era gens sòlid, perquè cadascun d'ells havia atribuït significats diferents a la seva vida fins aleshores. La presència dels records, per exemple, pot desencadenar enfrontaments insospitats quan afloren. El narrador, ara identificat amb el pensament de la Lena ens diu això: "Hi ha records d'infantesa que són com coàguls. Records que queden fossilitzats dins de la memòria. Escenes aparentment intranscendents, però que el nostre cervell de nen reté per algun motiu i es queden a dins nostre per sempre més, congelats, ocupant espai" (p. 39).

A través de dos plans narratius diferents, el present i el passat

—que es presenta en forma d'interpel·lació reiterativa: "Imagina't..."—, el lector anirà reconstruint una història familiar que no té res d'especial però que demostra, un cop més, que les vides aparentment "normals" amaguen rius subterranis plens de ferides i d'incomprensions. La "mort lenta" a la qual es refereix el títol és la mort de cada dia, de totes aquelles ocasions en què la renúncia ha acabat triomfant per sobre de la voluntat d'afirmar-se. En paraules del narrador, identificat amb Aram, a part de la mort física, hi ha una altra mort: "Una mort imperceptible, tèbia. La mort lenta. La mort de tot allò que no és matèria. L'esllanguiment del que, a mesura que existim, va apagant-se al nostre voltant i a dins nostre. La mort de les coses tal com les coneixem. La mort de tot allò que va perdent la vida i la raó de ser sense que ens n'adonem. La mort de tot allò que, dia a dia, va buidant-se de sentit" (p. 192).

La relació dels pares de l'Aram i la Lena, per exemple, veurem que era una història d'absència d'amor, una mena més de mort que s'ha arrossegat quotidianament al llarg de la infantesa dels germans: "l'amor dels pares va començar a morir-se molt aviat. Però van

arrossegar el cadàver fins al final, fins que ells mateixos van ser cadàvers. Va ser la Lena qui m'ho va dir. Havíem tornat de l'enterrament. Anàvem vestits de negre. La casa era molt buida. I silenciosa. L'aire feia nosa, perquè l'aire era l'absència d'alguna cosa que ja no hi va ser més. I m'ho va dir amb una veu prima com un fil. Em va mirar, molt trista, i m'ho va dir. No puc parar de pensar que els pares s'han mort sense estimar-se" (p. 215).

Jugar amb la forma, apostar pel fons

L'estructura del llibre és atrevida, ja que els capítols presenten una numeració no seguida —fet que suggereix el repte, o el joc, d'una altra lectura possible que no la seqüencial que presenta la novel·la—, i els dos plans esmentats es complementen amb uns textos annexos que, a tall d'inventari, ens apropen a les fílies i fòbies dels dos personatges principals ("Notes per a la cartografia d'un jo"). L'autor ha explicat en diverses entrevistes que li calia dibuixar de la manera més completa possible els dos personatges principals, i que aquestes llistes l'ajudaven a fer-ho al mateix temps que fan que el lector sigui més conscient de com és cadascú. També admet

Editorial DG

Creiem que hi ha un espai comú entre la narrativa, la filosofia i l'assaig

Per parlar del projecte que t'agradaria publicar, posem-nos en contacte a través de

jadub66@gmail.com

que algunes de les preferències de l'Aram també són les seves: l'interès per la filosofia (Nietzsche, especialment), la valoració del film *2001: A Space Odyssey* o el gust per la literatura de Herman Hesse (especialment de *Demian*), per exemple.

Pel que fa al contingut, jo destacaria el fet que *La mort lenta* és una novel·la amb molta reflexió, sorprenentment madura, especialment sobre el sentiment de pèrdua i les seves conseqüències, i que a més arriba al lector amb un llenguatge extremadament precís i, en moltes ocasions, gairebé poètic, sobretot per l'exquisit ús que fa Mas Craviotto de les metàfores i les comparacions. En aquest sentit, Pau Vidal, membre del jurat, va afirmar que *La mort lenta* és "un llibre amb un gran domini del llenguatge narratiu, tant en l'aspecte argumental com en el formal", i va valorar especialment l'habilitat de l'autor en la confecció dels diàlegs —tots en estil directe lliure— "que no són gens impostats i que mostren un gran domini de la llengua col·loquial". La decisió de no utilitzar el punt i seguit i, per tant, construir compactes capítols-paràgraf revela també, al meu entendre, una arriscada proposta formal que requereix un gran domini lingüístic.

Ell mateix valorava alguns d'aquests aspectes en una entrevista recent: "Al principi no tenia gaire clar què en sortiria, d'allò que estava escrivint. Tenia ganes d'experimentar no només amb la manera de dir les coses, sinó també amb les coses que deia pròpiament. És un llibre fragmentari, ple d'ambigüitats, amb molta reflexió sobre temes com la mort, la dependència o



els instints, amb una veu narrativa que s'empelta amb el que diuen i pensen els personatges i amb un component metaliterari que posa el focus d'atenció en la construcció dels personatges" (Entrevista de Sílvia Romero a *El Núvol*, 10-3-2019).

Un exemple representatiu de les reflexions d'Aram podria ser aquesta que fa sobre el pas del temps i el sentit de l'existència: "Alguna vegada l'Aram havia dit a la Lena que la vida és una cadena d'engranatges. Vas passant d'un a l'altre i no en pots sortir. Neixes, creixes, coneixes algú, t'hi ajuntes, tens fills, envelleixes, mors [...] I quan surts d'aquesta cadena d'engranatges, la societat et condemna, t'assenyala, t'esclafa. Ets com una anomalia del sistema, una taca negra enmig d'una paret blanca [...] L'Aram sempre ha dit a la seva germana que el més

important no és viure. És viure's. Viure's un mateix, recloure's ben endins i voler-se conèixer i entendre i acceptar. I gaudir-se. Sobretot gaudir-se". (p. 76-77).

La vida, un conflicte permanent

Per acabar, parlem breument d'un novel·la que ha estat una de les grans revelacions de la temporada. Publicada en català a finals de l'any passat, el boca-orella —i les bones crítiques— han fet que actualment ja se n'hagi editat la tercera edició. Es tracta de *Gent normal* (Periscopi, 2019, amb traducció d'Ernest Riera) la segona novel·la de la jove escriptora irlandesa Sally Rooney (County Mayo, 1991). Rooney té editada només en castellà la seva primera obra, *Conversaciones entre amigos* (Random House, 2018). L'escriptora, que va estudiar anglès al Trinity College de Dublín, on va cursar un màster de literatura nord-americana, ha publicat textos a revistes com *Granta*, *The New Yorker*, *The Dublin Review*, *Winter Pages* i *The Stinging Fly*. L'any



2017 *The Observer* la va escollir com un dels talents literaris més prometedors del moment i l'any següent *Gent normal* va obtenir el premi a la millor novel·la irlandesa i el Costa Book Award 2018. Recentment el canal BBC Three ha produït una sèrie de dotze capítols a partir d'aquesta obra.

La novel·la ens explica, a través de salts temporals de dies, setmanes o mesos, la tortuosa relació que s'estableix entre Connell i Marianne, dos estudiants brillants, des que es coneixen a l'institut fins als primers cursos d'universitat, una història situada a la Irlanda entre els anys 2011 i 2015. La diferència de classe entre els dos protagonistes —la Lorraine, la mare de Connell fa de dona de la neteja a la mansió de Marianne— marcarà des de bon principi una amistat que no acabarà d'encaixar mai del tot. A l'institut, en Connell és popular, mentre que la Marianne no té amics i és considerada per gairebé tothom com una persona rara. Més endavant, a la universitat, a Dublín, és Marianne, que cursa Història i Ciències Polítiques al Trinity College, qui triomfa entre els companys del seu mateix estatus social mentre que en Connell es troba cada cop més inadaptat en els seus estudis de Filologia Anglesa. Connell, cap al final de la novel·la, expressarà aquest desassossec a una psicòloga que l'atén davant dels símptomes clars de depressió, amb aquestes paraules: "Segurament pensava que si venia aquí encaixaria millor, diu. Sap?, em pensava que trobaria més gent que pensés com jo. Però sincerament, la gent d'aquí és molt pitjor que la gent que coneixia a l'institut. I és que aquí tothom es passa l'estona comparant els diners que guanyen els seus pares. I ho dic literalment, ho he vist." (p. 246).



Sally Rooney

La relació entre ells serà un continu d'alts i baixos que, malgrat que en algun moment poden ser repetitius per al lector, l'acaben atrapant sobretot pel poder d'una prosa en què domina l'ús d'un diàleg extremadament fluid. Un diàleg, per cert, que potser sorprendrà d'entrada el lector per la manca d'ús tant de guionets com de cometes.

Una novel·la mil·lennista?

Malgrat que és una novel·la que ha estat qualificada de representativa de la generació "millennial" (persones nascudes entre els anys 1980 i 2000), Eudald Espluga comentava encertadament en la seva ressenya el següent: "Qui vingui buscant *hipsters* i modernieg s'endurà una bona decepció. *Gent Normal* és una novel·la sobre la lluita de classes o, millor, una novel·la sobre com el llarg període de recessió i de cronificació de la pobresa posterior a la crisi ha provocat que la classe social torni a ser una categoria política que defineixi la nostra subjectivitat de forma explícita" (*La Llança*, 8-10-19).

I és que la intenció de Rooney ni és exactament limitar-se a la narració de la impossibilitat d'una relació estable per culpa de la distància social, ni quedar-se en la superfície d'una incompatibilitat de caràcters. L'escriptora irlandesa, a través d'una prosa aparentment



Trinity College de Dublin

banal, neutra, acaba fent aflorar les inseguretats més profundes de dues persones que aspiren, però que rarament aconsegueixen, ser ben "normals" en el marc d'una societat que no posa les coses fàcils a ningú, es tingui l'origen que es tingui. Segons en Connell, una societat on els diners són "la substància que fa que el món sigui real. És una cosa tan corrupta i tan sexi alhora" (p. 186). Marianne, per la seva banda, fa una explícita declaració d'impotència: "No sé què em passa, diu la Marianne. No sé perquè no puc ser com la gent normal" (p. 208). Són joves brillants acadèmicament però amb grans dificultats per afrontar amb èxit les relacions personals i socials més bàsiques.

A part de la diferència de classe, tant en Connell com la Marianne

han patit l'absència paterna, tot i que en el cas d'ell sembla assumit amb naturalitat —la Lorraine és mare soltera— mentre que per a Marianne es tracta d'un fet que ve agreujat per una sèrie de maltractes per part del seu germà, l'Alan, i d'un dels seus nòvios. Marianne sovint sent repulsió davant del comportament dels homes, fins al punt d'afirmar, no sense un punt d'ironia, el següent: "A veure, si et fixes en la vida que porten els homes, és molt trist, diu la Marianne. Controlen el sistema social sencer, i no saben inventar-se res de millor per a ells mateixos? Però és que ni tan sols s'ho passen bé" (p. 117).

Finalment, però, i malgrat tots els entrebancs, sembla que Sally Rooney ens ve a dir que la relació entre Connell i Marianne ha servit, com a mínim, per fer-los a tots

dos una mica millors. Davant d'un futur incert —Connell té una oferta per anar a Nova York, fet que suposarà un nou distanciament— la narradora arriba a una conclusió que expressa a través d'aquest pensament de Marianne: "Durant tots aquests anys han estat com dues plantes compartint el mateix tros de terra, creixent l'una al voltant de l'altra, fent contorsions per trobar lloc, adoptant posicions insòlites [...] S'han fet molt de bé l'un a l'altra. De veritat, pensa ella, de veritat. Les persones es poden canviar les unes a les altres" (p. 298).